

УДК 343.137.5(497.6 Република Српска)

Академик проф. др Миодраг Н. Симовић

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци
потпредсједник Уставног суда Босне и Херцеговине

Доц. др Владимир М. Симовић

Факултет за безбједност и заштиту у Бањој Луци
стручни сарадник у Окружном суду у Бањој Луци

КАРАКТЕРИСТИКЕ МАЛОЉЕТНИЧКОГ КРИВИЧНОГ ПРАВА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

У Европи је посљедњих година уочљива тенденција (Њемачка, Француска, Македонија, Хрватска, Србија, Црна Гора) да се из класичног система кривичног (материјалног, процесног и извршног) права издвоје одредбе које се односе на малолетнике, било као извршиоце кривичних дјела, било као жртве (оштећена лица) кривичних дјела. На тај начин је створено и формално издвојено малолетничко кривично право.

У Босни и Херцеговини, изузимајући Републику Српску (гдје важи Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске) и Брчко Дистрикт (примјењује се Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине), иако се може констатовати да постоји малолетничко кривично право као специфична грана права, још увијек су одредбе о малолетним учиниоцима кривичних дјела и систему малолетничких санкција инкорпорисане у кривичне законе; одредбе о малолетничком кривичном правосуђу и о кривичном поступку према малолетницима – у законима о кривичном поступку, односно одредбе које се односе на извршење изречених малолетничких кривичних санкција – у законима о извршењу кривичних санкција.

Као извор малолетничког кривичног права, такође се јавља и споредно, допунско или помоћно кривично право при одређивању појма, елемената и карактеристика кривичних дјела на страни чијих учинилаца (у

Миодраг Н. Симовић, miodrag.simovic@ustavisud.ba, Владимир М. Симовић, vlado_s@blic.net.

својству извршиоца, саизвршиоца или саучесника) се јављају малолетна лица. Такође, и сви други правни извори, као што су међународни уговори, судска пракса, подзаконски акти, правна теорија и обичајно право, на посредан начин јављају се као извор ове гране права на начин и у облику којим употпуњују кривичноправне одредбе (материјалног, процесног и извршног кривичног права).

Кључне ријечи: Дјеца; Малолетници; Материјално кривично право; Процесно кривично право; Извршно кривично право; Република Српска.

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Из појмовног одређења малолетничког кривичног права произлази да се унутар њега разликује више дијелова и да сваки за себе представљају самосталну и аутономну грану права, али који садржински, по форми и циљу који треба да остваре, чине јединствену грану позитивног казненог (кривичног) права.

Тако, систем малолетничког кривичног права чине: 1) материјално кривично право – систем законских прописа којима се одређује кривичноправни статус и положај (права и обавезе) малолетних учинилаца кривичних дјела и систем кривичних санкција за малолетнике (васпитне мјере и казна малолетничког затвора), као и алтернативне мјере (полицијско упозорење и васпитне препоруке као средство диверзионог модела малолетничког кривичног права); 2) процесно кривично право – систем законских прописа којима се одређују појам, организација и надлежност органа малолетничког кривичног правосуђа, покретање и вођење кривичног поступка, ток и архитектоника првостепеног поступка и поступка по правним лијековима према малолетним учиниоцима кривичних дјела; и 3) извршно кривично право – систем законских и подзаконских прописа којима се одређује организација и надлежност државних органа, као и поступак извршења изречених малолетничких кривичних санкција и других алтернативних мјера (васпитних препорука) које се примјењују према малолетним учиниоцима кривичних дјела. Коначно, у оквиру система малолетничког кривичног права издвајају се и законске одредбе о заштити дјете и малолетних лица која су оштећена у кривичном поступку.¹

¹ Д. Јовашевић, *Положај малолетника у кривичном праву*, Ниш 2010, 19.

2. МАТЕРИЈАЛНО КРИВИЧНО ПРАВО

У савременом кривичном законодавству малолетни учиниоци кривичних дјела имају друкчији кривичноправни статус од пунољетних учинилаца кривичних дјела. Неопходност друкчијег кривичноправног третирања ове групе учинилаца кривичних дјела произлази не само из спознаје да се малолетници одликују посебним психофизичким карактеристикама своје личности које захтијевају друкчији облик друштвеног реаговања, већ и из обавеза које произлазе из међународних докумената. Тако, на пример, Стандардна минимална правила Уједињених нација за примјену судских поступака према малолетницима (Пекиншка правила)² из 1985. године истичу да је неопходно да постоје посебне одредбе којима се регулише положај малолетних учинилаца кривичних дјела (Правило 2.3). Исто тако, Конвенција Уједињених нација о правима дјетета из 1989. године³ предвиђа обавезу држава да уведу посебна правила о кривичној одговорности дјете, о мјерама кривичноправне принуде и о статусу малолетника у току кривичног поступка и у току извршења кривичних санкција (чл. 37 и 40 Конвенције).

У новије вријеме, долази до изражаја тенденција да се, одвојено од кривичног закона, примјена кривичних санкција према малолетницима потпуно одвоји од казненог система према пунољетним учиниоцима кривичних дјела, с обзиром на специфичност малолетника као учинилаца кривичног дјела и посебну сврху кривичних санкција према малолетном делинквенту. Та разлика се успоставља не само у погледу система и примјене кривичних санкција, већ и у погледу кривичног поступка и третмана малолетника током поступка и извршења кривичне санкције. Поједине државе, као што су Аустрија, Њемачка, Република Хрватска и Република Србија, донијеле су посебне законе којима је у потпуности регулисан кривичноправни положај малолетних учинилаца кривичних дјела, док су друге, међу које спада и Босна и Херцеговина (изузимајући Републику Српску⁴ и Брчко

² Иницијални извјештај о насиљу над дјецом у Босни и Херцеговини, www.mhrr.gov.ba/Vijeste/PDF/?id=433, 30. јул 2012.

³ Конвенција о правима дјетета усвојена је на засједању Генералне скупштине Уједињених нација, 20. новембра 1989. године, [www.ombudsmen.gov.ba/.../Konvencija-%20o%20pravima %20djeteta.pdf](http://www.ombudsmen.gov.ba/.../Konvencija-%20o%20pravima%20djeteta.pdf), 30. јул 2012.

⁴ У Републици Српској, Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку усвојен је на сједници Народне скупштине Републике Српске, одржаној 25. и 26. јануара 2010. године. У примјени је од 1. јануара 2011. године. С обзиром на значај усвојеног закона, као и на његову специфичност, законодавац је оставио рок од годину дана да се правосудни органи упознају и едукују за његову примјену. Прије усвајања овог закона материјалне одредбе о малолетним

Дистрикт), у оквиру посебне главе кривичних закона предвидјеле посебне одредбе о кривичноправном положају малољетних учинилаца кривичних дјела.

Заједничка карактеристика свих модерних законских регулатива кривичноправног положаја малољетних учинилаца кривичних дјела јесте тенденција да се смањи примјена институционалних мјера према малољетницима и повећа број ванинституционалних мјера. Као најчешћи облици ванинституционалних мјера спомињу се: појачани надзор, електронски мониторинг, уговорне казне, полуотворени третман, медијација и сл.⁵ Њихов основни циљ јесте да се спријечи стигматизација и тзв. криминална инфекција која се јавља код готово свих облика институционалног третмана, и истовремено обезбиједи ресоцијализација малољетног учиниоца кривичног дјела и његова реинтеграција у друштво.⁶

Малољетни извршиоци кривичних дјела у нашем кривичном законодавству имају посебан кривичноправни статус. У чл. 10 Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске прописано је да он садржи одредбе које се примјењују према малољетним учиниоцима кривичних дјела које се односе на материјално кривично право, одредбе о органима који га примјењују, одредбе о кривичном поступку и извршењу кривичних санкција, као и одредбе о кривичноправној заштити дјеце на чију штету је извршено кривично дјело. Посебне одредбе које важе за малољетне учиниоце кривичних дјела, према изричитом законском рјешењу (чл. 10, ст. 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске), важе и за пунољетне учиниоце кад им се суди за кривична дјела која су учинили као малољетници, а испуњени су услови које предвиђа овај закон, као и на лица која су кривично дјело учинила као млађа пунољетна лица. Уз то, одредбе Кривичног закона Републике Српске,⁷ Закона о кривичном поступку Републике Српске⁸ и закона којим се уређује извршење кривичних санкција и други општи прописи примјењују се ако овим законом није друкчије прописано (чл. 11 Закона о заштити и

учиниоцима кривичног дјела биле су смјештене у Кривичном закону, процесне одредбе у Закону о кривичном поступку, те одредбе о извршењу кривичних санкција у Закону о извршењу кривичних санкција Републике Српске.

⁵ М. Бабић, И. Марковић, *Кривично право, општи дио*, Бања Лука 2008, 451.

⁶ *Ibid.*

⁷ Кривични закон, *Сл. гласник РС*, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 68/07 и 73/10.

⁸ Закон о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 53/12.

поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске).

Конвенција УН о правима дјетета (чл. 40, т. 3) предвиђа обавезу држава да утврде најнижу старосну границу испод које дјеца не могу да буду сматрана способном да крше кривични закон. Према Закону о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске, доња старосна граница малолетства је 14 година. Ово произлази из одредбе ст. 2, чл. 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске којом је изричито предвиђено да се према малолетнику који у вријеме извршења кривичног дјела није навршио 14 година (дијете) не могу примијенити кривичне санкције, нити друге мјере предвиђене овим законом. То, наравно, не значи да лице испод 14 година не може да се појави као извршилац кривичног дјела, односно да кривично дјело (објективно) не постоји ако је његов учинилац дијете. Међутим, у том случају се не може реаговати нормама кривичног права већ неким другим гранама правног система којима треба да се обезбједи како заштита друштва од овог облика криминалитета тако и успјешна социјализација дјетета.⁹ Према таквим лицима органи старатељства примјењују посебне мјере васпитања и преваспитања које немају карактер кривичноправних мјера.

Лица млађа од 14 година су апсолутно кривично неодговорна, она се не изводе пред суд, нити се према њима примјењују васпитне мјере предвиђене за малолетнике, већ их се препушта служби социјалне заштите да она предузме ванкривичне мјере помоћи и заштите. Доња добна граница од 14 година одговара правној традицији Босне и Херцеговине и потребама заштите друштва од делинквенције малолетника, а у складу је и с препорукама Пекиншких правила, која у Правилу 4.1. сугеришу да почетак кривичне одговорности малолетника „не би требало да буде сувише низак“.

Основне карактеристике кривичноправног положаја малолетних учинилаца кривичних дјела у кривичном законодавству Републике Српске су сљедеће:

1) Кривичноправни положај малолетних учинилаца кривичних дјела регулисан је одредбама Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске. Издвајањем одредаба о кривичноправном положају малолетних учинилаца кривичних дјела у посебан закон и формалноправно је наглашена специфичност кривичноправног положаја ове категорије учинилаца, коју

⁹ М. Бабић, И. Марковић, 452.

одликује низ изузетака у односу на кривичноправни положај пунољетних извршилаца кривичних дјела.

2) Малољетничко кривично право примјењује се на лица која су у вријеме извршења кривичног дјела навршила 14 година, а нису навршила 18 година (малољетници). Под одређеним условима, оно се може примијенити и на пунољетна лица када им се суди за кривична дјела која су извршили као малољетници, а изузетно и на лица која су кривично дјело извршила као млађа пунољетна лица (од 18 до 21 године). С друге стране, разлози правичности говорили би у прилог примјене кривичних санкција за малољетнике, јер малољетни делинквент не треба да сноси тежи посљедице због тога што кривично дјело које је извршио није благовремено откривено или што кривични поступак против њега није благовремено завршен.

3) Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске слиједи препоруку Пекиншких правила (Правило 3.3.) да се начела из Правила прошире и на млађе пунољетнике, и њима је посвећен трећи дио Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске (чл. 70 и 71). Тим одредбама је одређен материјално-правни и процесноправни положај ове добне међукатегорије.

4) Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске садржи одредбе о суђењу пунољетним лицима за дјела која су учинила као малољетници, па се тако пунољетном лицу које је навршило 21 годину живота не може судити за кривично дјело које је учинило као млађи малољетник (од 14 до 16 година – члан 68 Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске). У питању је посебан облик искључивања кривичног гоњења за кривична дјела која су извршена за вријеме млађег малолетства, јер се не предвиђа никакав проток времена. Дакле, Закон о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске искључује могућност суђења за кривично дјело које је пунољетно лице (које је навршило 21 годину живота) учинило у периоду када је третирано као млађи малољетник. Ово рјешење искључује могућност суђења за ова дјела лицу које је напунило 21 годину, али не и могућност суђења том лицу док не наврши 21 годину живота за сва дјела, без обзира на тежину. Слиједом тога, лицу које је учинило кривично дјело као млађи малољетник може се судити само до навршене 21 године живота без обзира на врсту и тежину учињеног кривичног дјела, што је у ранијем закону било ограничено тежином кривичног дјела за које је предвиђена казна затвора преко пет година.

5) Основне кривичне санкције за малолетнике јесу васпитне мјере, а изузетно старијим малолетницима се може изрећи казна малолетничког затвора. Поред овог, могло би се рећи традиционалног облика друштвене реакције на криминалитет малолетника, законом је предвиђена могућност примјене васпитних препорука и полицијског упозорења, као посебних врста алтернативних кривичноправних мјера које су намијењене првенствено учиниоцима лакших кривичних дјела. Сврха васпитних препорука јесте да се не покреће кривични поступак према малолетнику или да се обустави поступак, односно да се примјеном васпитне препоруке утиче на правилан развој малолетника и јачање његове личне одговорности како убудуће не би вршио кривична дјела. Из увођења васпитних препорука, као система мјера диверзионог поступка, промјене садржине неких мјера, при чему су суду и органима кривичног гоњења истовремено дата широка овлашћења у погледу покретања, вођења или окончања поступка сходно начелу опортунитета, видно је да Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске у систему формалне социјалне контроле малолетничког криминалитета додатно афирмише начело васпитавања у односу на начело кажњавања.¹⁰ Сврха изрицања полицијског упозорења одређена је чланом 25 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске (као и за васпитне препоруке).

6) Основ примјене васпитних препорука, полицијског упозорења и васпитних мјера није кривица малолетника. При избору васпитне мјере највећи утицај имају околности везане за личност учиниоца кривичног дјела, а поготово узраст, васпитање, душевна зрелост, психичка својства, средина и прилике у којима је живио. Међутим, када је у питању казна малолетничког затвора, она се може изрећи само старијем малолетнику који је крив. Међутим, кривица се у том случају утврђује друкчије него код пунолетних учинилаца кривичних дјела.

7) По својој садржини и сврси, васпитне мјере и казна малолетничког затвора битно се разликују од кривичних санкција за пунолетне учиниоце кривичних дјела. То су, прије свега, мјере заштите и пружања помоћи малолетним учиниоцима кривичних дјела, мјере њиховог стручног оспособљавања и развијања њихове личне одговорности и мјере надзора. Циљ ових мјера је васпитање и правилан развој мало-

¹⁰ С. Соковић, „Систем кривичних санкција које се изричу малолетницима – основне карактеристике и извршење“, Тематски научни скуп *Малолетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 19. и 20. новембра 2008. године, 172.

љетних учинилаца кривичних дјела.¹¹ Поред тога, посебна сврха казне малолетничког затвора јесте специјална и генерална превенција.¹² Концепцијски, систем кривичних санкција за малолетнике и даље је заснован превасходно на социјално-заштитном моделу, гдје новину представља одређени утицај модела правде.¹³ Другим ријечима, то је приступ који подразумева усмјереност на личност преступника и неопходност његове рехабилитације, при чему је осим рехабилитације, или упоредо с рехабилитацијом, значајна и реинтеграција малолетног преступника у друштвену средину, која се, без занемаривања тежине кривичног дјела, заснива на поштовању права малолетника као грађанина.¹⁴ Концепцијска досљедност захтијева и у пенолошкој фази примјену како рехабилитационог, тако и реинтеграционог модела, зависно од садржине конкретне мјере.¹⁵

8) Приликом изрицања кривичне санкције малолетном извршиоцу кривичног дјела суд има велика овлашћења, и то не само у погледу избора облика друштвене реакције, већ и у погледу њиховог трајања. Наиме, суд има овлашћење да изречену васпитну препоруку, полицијско упозорење или васпитну мјеру замијени другом адекватном препоруком или мјером, као и да обустави њихово извршење. У складу с овом законском могућношћу је и релативно неодређено трајање изречене васпитне мјере. Наиме, суд приликом изрицања васпитне мјере не одређује и вријеме њеног трајања, јер је немогуће унапријед знати колико је времена потребно да би се малолетник васпитао, односно преваспитао. Исто тако, у тренутку изрицања васпитне мјере не може се са сигурношћу знати како ће изречена васпитна мјера дјеловати на малолетника, па је неопходно оставити суду могућност да своју одлуку на одговарајући начин коригује.¹⁶ Због свега тога, о трајању васпитне мјере суд одлучује накнадно на основу резултата који су постигнути њеном примјеном.

9) Важна карактеристика система мјера и санкција које Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном

¹¹ Види З. Николић, „Стварне или привидне промјене санкција према малолетницима – општи осврт на сврху, избор, врсте и начине извршења“, XVII семинар права *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна рјешења*, Будва, од 8. до 10. јуна 2005. године, Зборник радова, 425–430.

¹² М. Бабић, И. Марковић, 455.

¹³ С. Соковић, 173.

¹⁴ О моделима контроле криминалитета малолетника, вид. Т. Newburn, “Youth, Crime, and Justice“, *The Oxford Handbook of Criminology* (eds. М. Maguire, R. Morgan, R. Reiner), Oxford, 1997, 643 и даље, и Ђ. Игњатовић, *Криминологија*, Београд 2007, 253.

¹⁵ С. Соковић, 173.

¹⁶ М. Бабић, И. Марковић, 476.

поступку Републике Српске нормира, од значаја и за разумијевање принципа њиховог извршења, јесте принцип постепености у њиховом примјењивању. Ако није поступано по принципу опортунитета и нису примјењене васпитне препоруке у складу с чланом 9 овог закона, предност у изрицању васпитних мјера увијек ће имати мјере упозорења, затим мјере појачаног надзора, заводске мјере и казна малолетничког затвора (члан 29 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске). Приоритет у примјени имају неформалне алтернативне мјере, васпитне препоруке као супститути кривичних санкција у односу на кривичне санкције. У регистру кривичних санкција васпитне мјере су основни облик реаговања на малолетнички криминалитет, при чему се прво примјењују блаже васпитне мјере (мјере упозорења и усмјеравања), док су институционалне васпитне мјере и казне посљедње средство које се примјењује изузетно и у најкраћем неопходном трајању.¹⁷

3. ПРОЦЕСНО КРИВИЧНО ПРАВО

Сазнање да извођење малолетног учиниоца кривичног дјела пред редовни кривични суд и његово подвргавање крутој процедури кривичног поступка може штетно дјеловати на његов будући развој, имало је за посљедицу увођење посебне скраћене, неформалне и поједностављене процедуре према малолетницима. Овакав еластичан и неформалан поступак остварен је напуштањем или ограничавањем неких основних процесних права и гаранција које се иначе поштују у кривичном поступку против пунољетних оптужених.

Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске утврђује посебна правила поступања према дјечи која се налазе у сукобу са законом, млађим пунољетним лицима и дјечи која су жртве или свједоци. По њима су дужни да поступају судови, тужилаштва, овлашћена службена лица полиције, органи старатељства, породице, школе, институције на свим нивоима друштвене заједнице, као и други учесници укључени у кривичну процедуру на начин којим се без дискриминације унапређује осјећај достојанства и личне вриједности дјетета, узима у обзир узраст дјетета, његови најбољи интереси, његово право на живот, опстанак и развој, што све омогућава дјетету да, у складу с узрастом и зрелошћу, изрази своје мишљење о свим питањима која се на њега односе, при чему сва залагања треба да воде рехабилитацији и соци-

¹⁷ *Ibid.*

јалној реинтеграцији дјетета и његовом преузимању конструктивне улоге у друштву.

За кривични поступак према малолетним лицима у Републици Српској карактеристично је слjedeће: 1) искључење јавности, 2) хитност поступка, 3) прилагођеност поступка узрасту и интересу прева-спитања малолетника, 4) посебан суд за малолетнике, 5) одвојеност у притвору малолетника од пунолетних лица и 6) одвојеност малолетних од пунолетних лица приликом суђења. Ове специфичности прате остали општи правни стандарди који се тичу права на одбрану, притвора и заштите психичког и физичког интегритета, уз повећан степен бриге и опреза.

Минимална права малолетника у поступку утврђена су у члану 5 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске. Тако малолетнику припадају минимална права која се поштују у свим фазама кривичног поступка и она се односе на право малолетника да му се јасно каже због чега је оптужен, да се сматра невиним док се не докаже супротно, да се брани ћутањем, да му се признање не изнуђује силом, право на правну помоћ адвоката, право на присуство родитеља или староца, право на провођење поступка „без одлагања“, право да унакрсно испитује свједоке супротне странке, као и да позове и саслуша властите свједоке под једнаким условима, те право на дјелотворан правни лијек.

Чланом 74 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске искључена је могућност примјене одредаба Закона о кривичном поступку Републике Српске о казненем налогу (чл. 358–363), изјашњавању о кривици (члан 244), разматрању изјаве о признању кривице (члан 245) и преговарању о кривици (члан 246) – у кривичном поступку према малолетницима. Наиме, да би могао да оствари заштитну сврху малолетничког кривичног поступка, законодавац је морао да одступи од низа начела и правила која вриједе у редовном кривичном поступку, због чега малолетнички поступак показује неке посебности које не налазимо у поступку према пунолетним учиниоцима кривичних дјела.¹⁸

Кривични поступак према малолетнику покреће се наредбом за покретање припремног поступка коју доноси тужилац (члан 75 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске). Тужилац је једини овлашћен да покрене кривични поступак према малолетнику.

¹⁸ М. Симовић *et al.*, *Коментар Закона о заштити и поступању с дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске*, Међународно удружење научних радника, Бања Лука 2010, 173.

Малолетни учинилац кривичног дјела мора да има браниоца првом приликом кад га испитују тужилац или овлашћено службено лице полиције, односно током цијелог кривичног поступка (покретања и вођења кривичног поступка), без обзира на врсту и висину кривичне санкције која је прописана (члан 77 став 1 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске). То подразумијева и даље обавезе у погледу браниоца малолетника, па тако малолетник има браниоца и онда када овлашћено службено лице изриче полицијско упозорење, односно и када тужилац условљава непокретање поступка према малолетнику испуњењем васпитне препоруке из члана 26 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске.

У ставу 1 члана 79 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске истакнуто је правило да се поступак према малолетнику, кад је учествовао у извршењу кривичног дјела заједно с пунољетним лицем (објективни конекситет), раздваја и спроводи по одредбама овог закона. Ово правило се примјењује без обзира на кривично дјело, да ли је у питању млађи или старији малолетник и сл. Кривични поступак према малолетном учиниоцу кривичног дјела изузетно може да се води заједно с поступком против пунољетних лица и да се спроведе по одредбама Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске само ако је спајање поступка неопходно да би се свестрано разјасниле ствари.

Мјеру довођења малолетника спроводе припадници судске полиције. Оно што је специфично јесте да та лица не смију да буду униформисана, тако да овај задатак обављају у цивилној одјећи, водећи рачуна да то чине на неупадљив начин. Друкчије поступање штетно би се одразило на малолетника и зато Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске прописује посебна правила (члан 83).

Када су испуњени услови из члана 189, став 1, тач. а), б) и ц) Закона о кривичном поступку Републике Српске суд може на приједлог странака, или браниоца, или по службеној дужности, малолетнику умјесто одређивања и продужења притвора да одреди мјере забране, и то: а) забрану напуштања боравишта и забрану путовања без одобрења, б) забрану посјеђивања одређених мјеста или подручја, в) забрану састајања с одређеним лицима, г) наредити да се повремено јавља одређеном државном органу и д) наредити да се млађој пунољетној особи привремено одузме путна исправа уз забрану издавања нових

исправа, као и забранити коришћење личне карте за прелазак државне границе Босне и Херцеговине.

Примјена притвора у поступку према малолетницима значајно је сужена и подложна допунским ограничењима. Закон је ограничио примјену притвора у два правца: количинском (крајња мјера) и временском (најкраће нужно трајање).¹⁹ По рјешењу судије притвор може да траје најдуже 30 дана од дана лишавања слободе, уз обавезу вијећа да врши контролу неопходности притвора сваких 10 дана, уз претходно изјашњење тужиоца о радњама које су предузете у периоду који претходи контроли. Ако тужилац не поступи на овај начин, о томе се обавјештава главни тужилац окружног тужилаштва како би предузео потребне мјере да се испуне ови захтјеви. Притвор, одлуком вијећа из члана 17 став 3, на образложени приједлог тужиоца, може да се продужи за највише два мјесеца. Против рјешења вијећа допуштена је жалба о којој одлучује вијеће другостепеног суда у року од 24 часа по пријему жалбе. Након достављања приједлога за изрицање кривичне санкције, притвор, на образложени приједлог тужиоца, може да се продужи по одлуци вијећа из члана 17 став 3 овог закона за још 90 дана, уз контролу притвора сваких 30 дана и уз претходно изјашњење тужиоца о радњама које су предузете за период који претходи контроли (члан 101 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске). Послије изрицања заводске васпитне мјере или казне малолетничког затвора, притвор може да траје најдуже још два мјесеца. Ако за то вријеме не буде изречена другостепена одлука којом се потврђује или преиначује првостепена одлука, притвор се укида и малолетник се одмах пушта на слободу. Ако у року од два мјесеца буде изречена другостепена одлука којом се првостепена одлука укида, притвор може да траје још 30 дана од изрицања другостепене одлуке (члан 102 став 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске).

Прије покретања припремног поступка за дјело које се малолетнику ставља на терет тужилац је дужан да од надлежног органа старатељства прибави податке који се тичу узраста, зрелости и других особина личности малолетника, о средини и приликама у којима он живи, како би могао да одлучи да ли ће у конкретном случају поступати примјеном начела опортунитета, поступак обуставити или приступити поступку примјене васпитне препоруке, или ће да донесе

¹⁹ A. Carić, *Zakon o sudovima za mladež i odredbe o maloljetnicima u Zakonu o prekršajima s komentarskim bilješkama, poveznicama i sudskom praksom, drugi izvori hrvatskog maloljetničkog kaznenog prava*, Narodne novine, Zagreb 2004, 73.

наредбу за покретање припремног поступка (члан 87 став 1 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске). Ову анамнезу прибавља и овлашћено службено лице полиције када су испуњени услови из члана 23 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске.

По правилу, испитивање малолетника врши тужилац, а овлашћено службено лице полиције – уз одобрење тужиоца. За кривична дјела с прописаном новчаном казном или казном затвора до три године малолетника испитује овлашћено службено лице које има посебна знања, и то уз прибављено одобрење тужиоца (члан 88, став 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске). Овлашћено службено лице има обавезу да у року од 24 часа испита малолетника и прикупи све потребне доказе, те уз службени извјештај тужиоцу достави и образложен приједлог да се малолетник за конкретни случај само упозори. Ако тужилац након разматрања приједлога утврди да постоје докази да је малолетник учинио кривично дјело и да, с обзиром на природу кривичног дјела и околности под којима је кривично дјело учињено, те ранији живот малолетника и његова лична својства, покретање кривичног поступка не би било цијелисходно, тужилац може дати тражено одобрење и предмет доставити овлашћеном службеном лицу полицијског органа да малолетнику изрекне полицијско упозорење. Ако тужилац не одобри изрицање полицијског упозорења, он ће о томе обавијестити овлашћено службено лице и прије покретања припремног поступка размотрити могућности и оправданост изрицања васпитне препоруке, или ће донијети наредбу за покретање припремног поступка. Уколико тужилац „одобри“ полицијско упозорење, овлашћено службено лице ће најкасније у року од три дана од дана кад му је достављен предмет малолетнику изрећи полицијско упозорење и том приликом му указати на друштвену неприхватљивост и штетност његовог понашања, последице које такво понашање може да има за њега, као и на могућност вођења кривичног поступка и изрицање кривичне санкције у случају поновног извршења кривичног дјела.

У ставу 1 члана 89 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске садржани су услови према којим тужилац за малолетнике може да примијени начело опортунитета кривичног гоњења.²⁰ Ова факултативна могућ-

²⁰ Начело легалитета треба да важи за кривично гоњење и у току кривичног поступка а не само код његовог покретања. Тако, и М. Грубач, *Кривично процесно право – Увод и процесни субјекти*, Култура, Београд 1995, 138.

ност постоји код кривичних дјела малолетника за која је у закону прописана казна затвора до пет година или новчана казна.

Ставом 4 чл. 90 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске рјешава се ситуација кад је малолетник у потпуности испунио преузету васпитну препоруку. Тужилац тада доноси наредбу о непокретању припремног поступка према малолетнику и о томе, по потреби, обавјештава: 1) оштећеног и упућује га да свој имовинскоправни захтјев може да оствари у парничном поступку и 2) подносиоца пријаве. Слична могућност постоји и ако је малолетник само дјелимично испунио преузету васпитну препоруку, односно кад није остварена потпуна компензација примјеном васпитне препоруке. Овдје је ријеч о условљеном непокретању поступка према малолетнику који представља један вид нетипичног дјеловања начела опортунитета.

Ако постоје основи сумње да је малолетно лице учинило кривично дјело, те ако након разматрања у складу с чл. 90, ст. 1 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске нађе да нема могућности нити оправданости за примјену васпитних препорука или ако малолетник неоправдано одбије или неуредно извршава васпитну препоруку, тужилац доноси наредбу за покретање припремног поступка, о чему обавјештава орган старатељства (чл. 91, ст. 1 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске). У фази припремног поступка судија за малолетнике има иста овлашћења која по Закону о кривичном поступку Републике Српске припадају судији за претходни поступак. Тужилац окончава припремни поступак у року од 90 дана од дана доношења наредбе, а ако се припремни поступак не заврши у овом року, важи супсидијарна примјена одредаба чл. 224 и 225 Закона о кривичном поступку Републике Српске.²¹

Након што испита све околности које се односе на извршење кривичног дјела, зрелост и друге околности које се тичу личности малолетника и прилика у којима живи, тужилац је дужан да у року од осам дана по окончању припремног поступка достави судији образложен приједлог за изрицање васпитне мјере или казне. У случају да тужилац након окончања припремног поступка сматра да нема доказа да је малолетник учинио кривично дјело, доноси наредбу о обустави припремног поступка (чл. 104, ст. 1 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске).

²¹ Члан 224 односи се на обуставу истраге, а чл. 225 на окончање истраге.

Ако тужилац није дао образложене разлоге због којих није поступио у складу с чл. 89, ст. 3²² или чл. 90, ст. 1 и 2²³ Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске, судија може да изрази своје неслагање с приједлогом тужиоца за изрицање санкције и да затражи да вијеће из чл. 17, ст. 3 у року од три дана о томе донесе одлуку. Вијеће доноси одлуку по саслушању тужиоца. Вијеће може одлучити да се предмет врати тужиоцу ради поступања у складу с чл. 89 и 90, или одлучити да судија поступи у складу с чл. 106²⁴ Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске, а ако нису испуњени услови примјене чл. 106, да поступи по приједлогу тужиоца за изрицање кривичне санкције.

Приједлог тужиоца за изрицање васпитне мјере или казне малолетничког затвора је једини оптужни акт у кривичном поступку према малолетницима који припрема и у писаној форми подноси тужилац. Исти значај има одлука вијећа из чл. 105, ст. 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске. Претходни приговори подnose се у писаној форми и о њима одлучује судија за малолетнике најкасније до достављања предмета судији, у сврху заказивања сједнице или главног претреса (чл. 107, ст. 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске).

У чл. 108, ст. 1 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске садржане су могућности за пресуђивање кривичне ствари, односно за доношење

²² У случају из чл. 89, ст. 3 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске, ради се о једној специфичној ситуацији малолетника који издржава казну малолетничког затвора или се према њему примјењује нека васпитна мјера. Наиме, кад је извршење казне или васпитне мјере у току, а малолетник је учинио ново кривично дјело, тужилац за малолетнике може одлучити да не захтијева покретање кривичног поступка за друго кривично дјело малолетника.

²³ Члан 90, ст. 1 односи се на обавезу тужиоца да прије доношења наредбе за покретање припремног поступка према малолетнику за кривична дјела из чл. 89, ст. 1 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске, размотри могућност и оправданост примјене васпитне препоруке – у складу са одредбама Закона. Став 2, чл. 90 регулише ситуацију ако тужилац за кривична дјела из чл. 89, ст. 1 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске не примијени васпитну препоруку: у том случају обавезно образлаже разлоге за доношење такве одлуке.

²⁴ Члан 106 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске односи се на разматрање могућности и оправданости примјене васпитне препоруке.

одлуке. Наиме, кад је поднесен приједлог тужиоца за малолетнике да се изрекне кривична санкција, судија за малолетнике може да поступи на два начина: да закаже сједницу или главни претрес. Закон је одредио критеријум од ког нема одступања: казна малолетничког затвора и заводске васпитне мјере могу да се изрекну само након одржаног главног претреса. За остале врсте васпитних мјера предвиђена је могућност да се изрекну и на сједници.

Све одлуке у поступку према малолетницима којима се у првом степену мериторно рјешава кривична ствар могу се сврстати у двије групе. То су: пресуда или рјешење (чл. 113 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске). Пресуда може да услједи само послје одржаног главног претреса и њоме се изриче једино казна малолетничког затвора. Рјешење долази у обзир не само кад се изриче васпитна мјера већ и у неким другим случајевима, па зато треба разликовати рјешење о обустављању поступка и рјешење о изрицању васпитне мјере.

Обавеза плаћања трошкова кривичног поступка и испуњења имовинскоправног захтјева може, по правилу, услједити само ако је суд малолетнику изрекао казну малолетничког затвора. Такав став је дошао до изражаја стога што се васпитне мјере изричу рјешењем и малолетника се не проглашава кривим. Напротив, кад се изриче казна малолетничког затвора, одлука се доноси у облику пресуде којом се малолетника проглашава кривим. Ако је малолетнику изречена васпитна мјера или је поступак обустављен, трошкови поступка у принципу падају на терет буџетских средстава, а оштећени се у погледу испуњења свог имовинскоправног захтјева упућује на парнични поступак (чл. 115, ст. 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске).

Против пресуде којом је малолетнику изречена казна малолетничког затвора, против рјешења којим је малолетнику изречена васпитна мјера и против рјешења о обустави поступка из чл. 113, ст. 2 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске, жалбу могу да поднесу сва лица која имају право на жалбу против пресуде из чл. 307 Закона о кривичном поступку Републике Српске, и то у року од осам дана од дана пријема пресуде, односно рјешења.

Одредбе Закона о кривичном поступку Републике Српске о понављању кривичног поступка који је завршен правноснажном пресудом досљедно се примјењују и на понављање поступка који је завршен пресудом којом је малолетнику изречена казна малолетничког затвора или донесено рјешење о примјени васпитне мјере, односно о обу-

стави поступка. Исто тако, одредбе Закона о кривичном поступку Републике Српске о захтјеву за заштиту законитости досљедно се примјењују и на правноснажне одлуке којима је изречена казна малолетничког затвора или васпитне мјере (чл. 119 Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске).

4. ИЗВРШНО КРИВИЧНО ПРАВО

Доношењем Закона о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске, систем извршења кривичних санкција које се изричу малолетницима постао је складнија, кохерентнија и функционалнија цјелина.²⁵ То је добра страна издвајања извршења кривичних санкција према малолетницима из Закона о извршењу кривичних санкција²⁶ и пребацивања у посебан закон. Обједињавањем свих сегмената кривичноправног положаја малолетника у једну цјелину омогућава се и боља усклађеност и повезаност, концептуална досљедност, а слједствено томе и значајнија функционалност рјешења из области извршења. Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске даје значајан допринос осавремењавању и унапређењу система санкционисања криминалитета малолетника.²⁷ Наравно, тиме нису ријешени сви проблеми. Неопходан је систематски развој свих дјелатности малолетничког правосуђа, у правном, институционалном и методолошком смислу.²⁸ Потребно је и да се ускладе и допуне прописи о социјалној заштити, адвокатури, овлашћеним службеним лицима полиције, као и да се донесу додатни прописи подзаконског ранга.²⁹ Ради остваривања пуних потенцијала нормативних рјешења, неопходни су и унапређивање стандарда стручног рада и стална едукација свих који раде у систему малолетничког правосуђа. Осим тога, свака држава потписница одговарајућих докумената из области људских права и слобода, као и малолетничког правосуђа,

²⁵ С. Соковић, 184.

²⁶ Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 12/10.

²⁷ Вид. С. Соковић, „Нова рјешења у Приједлогу закона о извршењу кривичних санкција“, *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна рјешења* (прир. Д. Радовановић), Београд 2005, 489.

²⁸ С. Соковић, (2008), 184.

²⁹ Вид. С. Соковић, „Заштита права осуђених лица и контрола извршења казне затвора (домаће право и међународни стандарди)“, *Србија и европско право* (прир. Д. Стојановић), Крагујевац 2002, 297.

дужна је да обезбиједи и одговарајуће институције за извршење санкција и мјера у складу са системом мјера и санкција за који се определила.

Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске посебно регулише општа правила извршења кривичних санкција према малолетнику и нормира неколико принципа.

1) Први принцип је поступање по правноснажној и извршној судској одлуци: васпитна мјера се извршава по правноснажности одлуке и када за извршење нема законских сметњи, осим ако овим законом није друкчије одређено. За извршење васпитних мјера надлежан је орган старатељства, ако овим законом није друкчије одређено (чл. 133, ст. 2).

2) Други принцип је важење у односу на лица: одредбе о извршењу кривичних санкција према малолетницима примјењују се и на пунолетне учиниоце кривичних дјела којима је изречена васпитна мјера или казна малолетничког затвора, као и на лица која за вријеме извршења тих санкција постану пунолетна (чл. 125).

3) Трећи принцип је недискриминација: према малолетницима и млађим пунолетним лицима у свим фазама поступка поступа се на исти начин без обзира на расу, боју коже, пол, језик, вјероисповијест, политичко или друго увјерење, национално, етничко или социјално поријекло, имовинско стање, статус стечен рођењем или други статус малолетника, његовог родитеља, усвојιοца или стараоца, као и друге облике различитости (чл. 4).

4) Четврти принцип је индивидуални приступ: у току извршавања кривичних санкција према малолетнику треба поступати на начин који одговара његовом узрасту, степену зрелости и другим својствима личности, уз поштовање достојанства малолетника, подстицање његовог цјеловитог развоја и учешћа у сопственој ресоцијализацији, придржавајући се савремених педагошких, психолошких и педолошких знања и искустава (чл. 126, ст. 1).

5) Пети принцип је индивидуализација кроз појединачне програме поступања (чл. 128): извршење васпитне мјере и казне малолетничког затвора заснива се не појединачном програму поступања с малолетником који је прилагођен његовој личности и у складу је са савременим достигнућима науке, педагошке и педолошке праксе. Појединачни програми се израђују на основу цјеловитог сагледавања зрелости и других својстава личности малолетника, његовог узраста, нивоа образовања, ранијег живота малолетника и понашања у социјалној средини, облика поремећаја понашања, врсте кривичног дјела и окол-

ности под којима је учињено. Појединачним програмом посебно се утврђују: ниво зрелости малолетника, друга својства његове личности, могућност укључења у процес образовања и радног оспособљавања, коришћење и организација слободног времена, рад с родитељем, усвојоцем или стараоцем малолетника и другим члановима његове породице, као и други облици психосоцијалног, педагошког и пенолошког утицаја на малолетника.

6) Образовање и вјерска права представља шести принцип: малолетнику се омогућавају услови за стицање основног и средњег стручног образовања и радног оспособљавања, као и слободно креативно изражавање и изражавање вјерских осјећаја и вршење вјерских обреда (чл. 126, ст. 2).

7) Сљедећи принцип је заштита здравља малолетника (чл. 127): извршење санкција које су изречене малолетницима подразумијева константну заштиту здравља малолетника у свакој ситуацији. Брига о здрављу малолетника према којем се извршава заводска васпитна мјера или казна малолетничког затвора обезбјеђује се у складу с прихваћеним медицинским стандардима који се примјењују према малолетницима у широј заједници. Малолетници према којима се извршава заводска васпитна мјера или казна малолетничког затвора подвргавају се најмање једном годишње систематском прегледу у одговарајућој здравственој установи. Извјештај о здравственом стању доставља се судији и тужиоцу, родитељу, односно стараоцу или усвојоцу малолетника, као и стручним савјетницима или органу старатељства. Посебна пажња посвећује се потребама трудних малолетница и мајки с бебама, наркомана, алкохоличара и малолетника с посебним потребама. Најмање два пута годишње саставља се извјештај о психичком стању малолетника и доставља судији који врши надзор, односно који има увид у извршење кривичне санкције тужиоцу, родитељу, односно његовом стараоцу или усвојоцу, као и органу старатељства.

8) Осми принцип је забрана дисциплинских мјера: забрањене су дисциплинске мјере које укључују ускраћивање рада, смањење хране, ограничење комуникације малолетника с члановима породице, затварање у мрачне просторије и самице, колективно кажњавање малолетника, као и друге дисциплинске мјере које деградирају и угрожавају физичко или ментално здравље малолетника (чл. 154).

9) Девети принцип је забрана ношења и употребе оружја и ограничења употребе силе и принуде (чл. 156): запосленима у установама у којима се извршавају заводске васпитне мјере забрањено је да носе и употребљавају оружје. Употреба средстава силе и принуде из било ког разлога је забрањена, изузев у случајевима кад су друге методе

контроле исцрпљене или су биле неуспјешне, и то само на најкраће могуће вријеме и у складу с овлашћењима утврђеним законом и прописима установе. По наређењу руководиоца установе, средства силе и принуде за привремено онеспособљавање могу се примијенити само да би се спријечило малољетничково самоповређивање, спријечио физички напад и повређивање службеног лица и других малољетника или уништење имовине већих размјера, о чему се одмах обавјештавају суд, тужилаштво и Министарство правде Републике Српске.³⁰

10) Кад су у питању трошкови извршења кривичних санкција према малољетнику (чл. 129), треба рећи да они падају на терет буџета Републике Српске. Родитељ, усвојилац или старалац малољетника, односно друго лице које је по закону обавезно да издржава малољетника, као и малољетник који има приходе или имовину, по правилу нису дужни али могу да сnose дио трошкова извршења посебних обавеза, мјера појачаног надзора у другој породици, упућивања у васпитну установу, упућивања у васпитно-поправни дом и казне малољетничког затвора. О висини подмирења дијела трошкова, исхране и задовољавања других личних потреба малољетника одлучује суд на приједлог наведених лица и она може бити у висини износа минималне плате на нивоу Републике Српске коју утврђује Завод за статистику Републике Српске за мјесец који претходи мјесецу одлучивања или у висини коју предложи подносилац приједлога. У овом случају суд најприје доноси одлуку о изрицању кривичне санкције, а након тога наставља поступак за одлучивање о подмирењу дијела трошкова и о томе доноси посебно рјешење.

11) Једанаест принцип је измјена одлуке о трошковима (чл. 130): на приједлог лица из чл. 129, ст. 2 (родитељ, усвојилац или старалац малољетника, односно друго лице које је по закону обавезно да издржава малољетника, као и малољетник који има приходе или имовину), односно на приједлог органа старатељства, друге породице, завода или установе у којој се кривична санкција извршава, судија може посебним рјешењем измијенити одлуку о подмиривању дијела трошкова исхране и задовољавања других личних потреба малољетника смјештеног у заводу или установи, односно трошкова који су настали извршењем васпитних мјера, посебних обавеза или појачаног надзора у другој породици. Подмиривање трошкова кривичних санкција лица

³⁰ Ова одредба Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку Републике Српске, као и одредба која регулише изузетно могућу употребу оружја, одступа од релевантних стандарда. Наиме, стандарди садржани у одговарајућим међународним документима (Хаванска правила, чл. 116) предвиђају, поред забране ношења, и забрану употребе ватреног оружја у свим установама у којима су смјештени малољетници.

из чл. 129, ст. 2 овог закона траје док, у односу на та лица, траје њихова законска обавеза да издржавају малолетника, а у односу на малолетника док је у могућности да сноси трошкове извршења кривичне санкције.

12) Један од принципа је и заштита права малолетника: кад судија у току извршења кривичне санкције утврди да постоје чињенице и околности које упућују на потребу да се предузму мјере како би се заштитила права малолетника, дужан је да о томе обавијести надлежни орган старатељства по мјесту пребивалишта или боравишта малолетника (чл. 131).

13) Сљедећи принцип је право приговора: малолетник који сматра да је лишен одређених права или да су му она повријеђена, као и да су учињене друге незаконитости или неправилности у току извршења заводске васпитне мјере или казне малолетничког затвора, има право приговора руководиоцу установе у којој се та кривична санкција извршава. Поводом приговора малолетника, руководилац установе у којој се васпитна мјера, односно казна малолетничког затвора извршава, доноси у року од три дана образложено рјешење којим се приговор одбија као неоснован или се утврђује његова потпуна или дјелимична основаност, у ком случају се хитно предузимају одговарајуће мјере за отклањање учињених повреда или лишавање права малолетника, односно других незаконитости или неправилности. Рјешење мора садржати поуку о правном лијеку (чл. 132, ст. 2).

14) Посљедњи принцип о коме овдје говоримо је право на жалбу суду: против рјешења руководиоца установе о приговору малолетник може, у року од осам дана од пријема рјешења, поднијети жалбу судији суда који врши надзор над извршењем васпитне мјере, односно који је изрекао казну малолетничког затвора (чл. 132, ст. 3).

Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске нормира извршење васпитних мјера као посебан систем заснован на заједничким принципима, након чега регулише и посебне карактеристике извршења сваке мјере.

Опште карактеристике сврхе прописивања и изрицања, услова изрицања и одмјеравања казне малолетничког затвора, а тако и сврха извршења и обиљежја извршења указују да она има елементе казне, али истовремено садржи и карактеристике васпитне мјере.

5. УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

Развој кривичног права за малолетнике креће се у правцу све већег разликовања и поступног одвајања од општег кривичног права, тако да се данас већ може говорити о малолетничком кривичном праву као посебној грани казненог права. Тај процес најбоље се уочава у оним земљама које кривичноправни положај малолетника уређују у посебном законском акту (изван општег кривичног закона). Сличан процес одвијао се и у Републици Српској. При томе, савремено малолетничко кривично право је изложено сукобу модела „благостања“ (теорије „*parens patriae*“) који утиче на екстензивну интервенцију у домену малолетничке делинквенције и идеје о заштити права малолетних делинквената. На тај начин малолетничко кривично право се налази на раскршћу: да продужи да се развија као васпитно право које за свој објект има бригу за васпитање и развој малолетника, или да се развија у правцу поштовања његових основних слобода и права, са свим гаранцијама кривичног поступка, али истовремено са инсистирањем на његовој одговорности.³¹ Другим ријечима, са овим дијелом кривичног права доминира правна дилема која се рефлектује на сва питања о статусу о третману малолетника. Као оптималан модел који помирује ова два супростављена приступа данас се сматра модел „четири Д“ (*diversion, dejudiciarisation, deinstitutionalisation, due process*: избјегавање кривичног поступка, дејуридизација, деинституционализација, процесне гаранције о правичном поступку).

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце

1. Бабић, Милош, Марковић, Иванка, *Кривично право, општи дио*, Правни факултет, Бања Лука 2008;
2. Грубач, Момчило, *Кривично процесно право – Увод и процесни субјекти*, Култура, Београд 1995;
3. Игњатовић, Ђорђе, *Криминологија*, Београд 2007;
4. Јовашевић, Драган, *Положај малолетника у кривичном праву*, Центар за публикације Правног факултета у Нишу, Ниш 2010;
5. Камбовски, Владо, „Теоретски основи на новиот законски модел на малолетничката правда“, *Македонска ревија за казнено право и криминологија* 3/2006;

³¹ В. Камбовски, „Теоретски основи на новиот законски модел на малолетничката правда“, *Македонска ревија за казнено право и криминологија* 3/2006, 19 и 20.

6. Николић, Зоран, „Стварне или привидне промјене санкција према малолетницима – општи осврт на сврху, избор, врсте и начине извршења“, XVII семинар права *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна рјешења*, Будва, од 8. до 10. јуна 2005. године, Зборник радова;
7. Newburn, T., “Youth, Crime, and Justice“, *The Oxford Handbook of Criminology* (eds. M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner), Oxford, 1997;
8. Симовић, Миодраг, Јовашевић, Драган, Митровић, Љубинко, Симовић-Нишевић, Марина, *Коментар Закона о заштити и поступању с дјецом и малолетницима у кривичном поступку Републике Српске*, Међународно удружење научних радника, Бања Лука 2010;
9. Соковић, Снежана, „Заштита права осуђених лица и контрола извршења казне затвора (домаће право и међународни стандарди)“, *Србија и европско право* (прир. Д. Стојановић), Крагујевац 2002;
10. Соковић, Снежана, „Нова рјешења у Приједлогу закона о извршењу кривичних санкција“, *Казнено законодавство: прогресивна или регресивна рјешења* (прир. Д. Радовановић), Београд 2005;
11. Соковић, Снежана, „Систем кривичних санкција које се изричу малолетницима - основне карактеристике и извршење“, Тематски научни скуп *Малолетничка делинквенција као облик друштвено неприхватљивог понашања младих*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 19. и 20. новембра 2008. године;
12. Carić, Ante, *Zakon o sudovima za mladež i odredbe o maloljetnicima u Zakonu o prekršajima s komentarskim bilješkama, poveznicama i sudskom praksom, drugi izvori hrvatskog maloljetničkog kaznenog prava*, Narodne novine, Zagreb 2004.

Правни прописи

1. Закон о заштити и поступању са дјецом и малолетницима у кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 12/10;
2. Кривични закон, *Сл. гласник РС*, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 68/07 и 73/10;
3. Закон о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 53/12;
4. *Иницијални извјештај о насиљу над дјецом у Босни и Херцеговини*, www.mhrr.gov.ba/Vijeste/PDF/?id=433;
5. Конвенција о правима дјетета усвојена је на засједању Генералне скупштине Уједињених нација, 20. новембра 1989. године, www.ombudsman.gov.ba/.../Konvencija-%20o%20pravima%20djeteta.pdf.

Academician Professor Miodrag N. Simović, LL.D.

Faculty of Law University of Banja Luka

Vice-President of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina

Assistant Professor Vladimir M. Simović, LL.D.

Faculty for Security and Protection in Banja Luka

Legal Assistant within the District Court of Banja Luka

FEATURES OF JUVENILE DELINQUENCY LAW IN THE REPUBLIKA SRPSKA

Summary

In recent years a trend has become apparent in Europe (Germany, France, Macedonia, Croatia, Serbia, Montenegro) where provisions relating to juveniles, either as criminal offense perpetrators or as victims (injured parties) of criminal offenses are being isolated from the classical system of criminal law (substantive, procedural and enforcement). This led to creation and formal separation of the juvenile delinquency law.

In Bosnia and Herzegovina, apart from Republika Srpska (where the Law on Protection and Treatment of Children and Juveniles in the Criminal Proceedings of Republika Srpska) and Brcko District (Law on Protection and Treatment of Children and Juveniles in the Criminal Proceedings of Brcko District of Bosnia and Herzegovina), although it can be concluded that there is juvenile delinquency law as specific branch of law, the provisions on juvenile perpetrators of criminal offense and system of juvenile sanctions, are still being incorporated in the criminal laws; provisions on juvenile delinquency judiciary and criminal procedure in case of juveniles – in the law on criminal proceedings, i.e. provisions relating to enforcement of issued juvenile delinquency sanctions – in the law on enforcement of criminal sanctions.

As the source of juvenile delinquency law there is also a secondary, supplementary or auxiliary criminal law in determining the term, elements and features of criminal offense where juveniles appear as executors (in capacity of perpetrators, co-perpetrators or accomplices). In addition, all other legal sources, such as international treaties, court practice, by-laws, legal theory and customary law appear in a direct manner as the source of this branch inasmuch they supplement criminal law provisions (substantive, procedural and enforcement criminal law).

Key words: *Children; Juveniles; Substantive criminal law; Procedural criminal law; Criminal law enforceable; Republic of Srpska.*